

FOX'S TEACHINGS

Larisa Ileana Casangiu

Assoc. Prof., PhD, "Ovidius" University of Constanța

Abstract: The present article aims to present and analyze various „lessons”/teachings that foxes give us in different literary works (originated from different cultures, some of these works being well known in universal human culture), fox’s symbolic significance and paradoxical valorization of this animal.

It is obvious that the fox is seen both as a narrative pretext, as a figure of allegory and as a voice conveying messages having moralizing intentions. The interpretation of these messages outlines „the geometry of meanings” (paraphrasing Peter Gärdenfors) attributed to the fox.

While various meanings are briefly mentioned in many literary works, a large space is allocated to the teachings of the fox in "The Little Prince" (by Antoine de Saint-Exupery).

Keywords: fox, significance, allegory, teachings.

Dacă pentru a sintetiza semnificațiile vulpii în cultura africană, Germaine Dieterlen recurge la eticheta latină „semper peccator, semper iustus”¹, pentru cultura europeană, în afara recunoașterii frecvente a vicleniei acestui animal, există o varietate de alte semnificații subiective care îi sunt atribuite, preponderent negative, dar cu excepții notabile. În spațiul asiatic, vulpea cunoaște o valorizare pozitivă aparte: „Chinezii afirmă că este singurul animal care salută răsăritul soarelui: îndoiaie labele dindărăt, le întinde și le încrucișează pe cele dinainte și se prosternează.”²

În cadrul genului aforistic, vulpea se regăsește în o serie de proverbe care fie sunt moralele unor fabule și povești în care apare³, fie sunt calchiate după alte proverbe⁴, în ambele situații, părănd creații relativ recente. Puține aforisme despre vulpe au o oarecare independență de alte opere literare, majoritatea covârșitoare a acestora sancționând sau exprimând încrederea în pedepsirea acestui animal: *Vulpea n-are ce căuta la judecata găștei.*; *Vulpea după moarte de cojocari are parte.* ; *Vulpea care doarme nu prinde găini.* ; *Vulpea fudulă cade cu toate picioarele în cursă.* ; *Vulpea e vicleană, dar mai viclean e cel ce o prinde.* Este interesant că, la fel ca în anumite opere literare, există și proverbe antinomice cu privire la acest animal: *Vulpea, putere ca leul nu are, dar cu vicleniile ei, întrece puterea leului.* vs. *Șireteniile vulpii niciodată nu vor intra în capul leului.*

¹ Apud Chevalier, Jean; Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri*, vol. 3, P-Z, Editura Artemis, București, f.a., p. 473

² *ibidem*, p. 475

³ *Când vulpea și-a pierdut coada îi va povățui și pe alții sa se descotorosească de ea. / Numai gășca proastă vine la biserică când predică vulpea. / Vulpea nu se teme de vânătorul care se laudă seara. / Vulpea putere ca leul nu are, dar cu vicleniile ei întrece puterea leului. / Vulpea moartă-n cale-o vezi și tot parcă nu o crezi. / Vulpea bătrână nu cade în curse. / Șireteniile vulpii niciodată nu vor intra în capul leului.*

⁴ *Vulpea găini visează. / Vulpea când n-ajunge la găini zice că sunt spânzurate. / Vulpea când n-ajunge la struguri zice că sunt acri.*

Vulpea apare cu caracter simbolic-alegoric timpuriu în literatura cultă. La Esop (620 î. H. – 560 î. H.), în fabula *Vulpea și iepurele*, vrând să afle cum aceasta își aduce norocul de partea sa, iepurele acceptă invitația vulpii la masă și, când constată că el va constitui hrana ei, înțelege, din păcate, prea târziu, că faima îi vine din pricina șireteniei sale.

Vulpea apare și în multe din fabulele lui Jean de La Fontaine (1621-1695), dintre acestea, celebre fiind *Corbul și vulpea* și *Vulpea și barza*, în prima fabulă întruchipând viclenia, în cealaltă, trufia/aroganța sancționată.

În literatura cultă autohtonă a începuturilor, în opera *Istoria ieroglifică*, de Dimitrie Cantemir, vulpea este figura alegorică desemnată pentru Ilie Enache Țifescu (zis Frige Vacă), mare clucer aflat în slujba lui Constantin Cantemir, dar și „unul din marii intriganți ai epocii”⁵ (fiind responsabil de uciderea fraților Miron și Velico Costin, denunțați că uneltesc împotriva domnitorului), mare stolnic al lui Antioh Cantemir și mare spătar al lui Mihai Racoviță. În această operă, în care ocupă un spațiu mare în economia textului, vulpea ilustrează ipocrizia și caracterul machiavelic.

Recunoscută în spațiul autohton în special ca simbol al vicleniei, vulpea din povestea *Dreptatea vulpii*⁶ (titlu de-a dreptul oximoronic), este cea care, în opinia lui Dan Puric, *înfăptuiește dreptatea ascunsă, care nu are de-a face cu dreptatea*, povestea ilustrând „dragostea lui Dumnezeu pentru om”.⁷ În condițiile în care un țăran milostiv risca să fie mâncat de un balaur (simbolul răului) căruia acesta îi salvase viața, iar boul și calul apreciază dreptă fapta (judecând prin prisma exploatării lor de către om), vulpea, ultima nădejde a omului, face dreptate într-un mod ciudat: prefăcându-se că nu pricepe cum s-au petrecut faptele, îl determină pe balaur să reintre în locul din care fusese salvat, îi sugerează omului să împingă stâncă peste acest balaur, iar echilibrul este astfel restabilit. Exegetul consideră că „apariția vulpii face parte din ceea ce numim iconomie dumnezeiască. Căci numai răul poate lupta cu răul. /.../ Vulpea soluționează cazul în termenii vicleniei, care sunt singurii compatibili cu nerecunoștința.”⁸ Așadar, fapta vulpii este judecată nu având în vedere finalitatea (salvarea vieții țăranului milostiv), ci având în vedere mijlocul prin care săvârșește dreptatea.

Protagonista fabulei *Vulpea firoascoasă*⁹, așa cum o indică și titlul, este pricepută în anticiparea comportamentului de pierde-vară al stăpânului viei în care își făcuse ea culcușul, și locuiește acolo fără temerea că ar putea să-și piardă locuința sau chiar viața, devenind mamă, apoi bunică, și liniștindu-și puii și nepoții în privința îngrijorării lor în acest sens. Abia când află că proprietarul, după o viață în care nu îngrijise via, în ciuda planurilor făcute, are de gând să-i dea foc, înțelege că pericolul este aproape, și hotărăște să se mute cu familia extinsă de acolo.

În *Fabulele* lui Grigore Alexandrescu, vulpea are semnificații diverse: în *Vulpoiul predicator*, fiind cuprins de boală, dar erudit („Logica știind pe de rost”¹⁰) vorbește despre condiția fericirii¹¹ și caracterul iluzoriu al percepției lumii, fără a avea prea mulți auditori (probabil vulpea fiind aici percepută drept un lup moralist), pentru a se transforma în final într-un demagog oportunist care pretinde, „în loc de plată /.../ câțiva curcani”¹². În *Vulpea, calul și lupul*,

⁵ Cantemir, D., *Opere complete*, vol. IV, *Istoria ieroglifică*, Ed. Academiei, București, 1973, p. 297, nota 27

⁶ Ispirescu, Petre, *Dreptatea vulpii*, în: *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*, Ed. Prut Internațional, Chișinău, 2006, pp. 257-260

⁷ Dan Puric, *Suflet românesc*, Compania Dan Puric, București, 2013, p. 85

⁸ ibidem, p. 98

⁹ Ispirescu, Petre, *Vulpea firoascoasă*, în: *Snoave și basme*, Ed. Andreas Print, București, 2013, pp. 16-19

¹⁰ Alexandrescu, Grigore, *Fabule*, Ed. Albatros, București, 1986, p. 3

¹¹ „... cu o simplitate/ Și cu traiul cel cinstit,/ Cu năravuri lăudate,/ E oricine fericit” - idem

¹² ibidem, p. 5

deși avem de-a face cu „O vulpe de ani mică, însă de minte mare/ Și care meseria abia și-o începuse”, analfabetă, aceasta este simbolul prevederii și chiar al înțelepciunii atunci când întâlnește pentru prima oară un cal, morala explicită postulând clar „Că-nțeleptul se ferește/ De orice necunoscut”.¹³

În *Vulpea liberală*, protagonista ilustrează demagogia politicianului, în *Bursucul și vulpea*, are rol aproape neutru, de „ministru din afară”¹⁴ și spion al țării leopardului, dar și de diplomat, pentru ca, în *Ursul și vulpea*, rolul să fie de simplă interlocutoare, asemenea unei jurnaliste care se vrea neutră.

La Lev Tolstoi, numeroase sunt fabulele în care apare vulpea și, implicit, rolurile și semnificațiile ei. În *Vulpea și cocorul*, ea se amuză pe farsa ce i-o joacă oaspetelui său, însă va fi pedepsită în același mod.

În *Cocoșul de munte și vulpea*, eroina încearcă să-l ademenească pe cocoșel prin vorbe mieroase și asigurarea că un ucaz nou-apărut interzicea animalelor să se mai sfășie între ele, numai că pasărea se dovedește mai viclană anunțând că vede niște câini grăbindu-se spre acel loc și probând „încrederea” vulpii în acel ucaz... Evident că aceasta fuge imediat, motivând că „poate [câinii – n.n.] n-au auzit încă de ucaz”.¹⁵

În *Vulturul și vulpea*, după ce i-a fost luat un pui și dus de vultur în cuibul său din vârful unui pin, nereușind să-l înduplece prin rugăminți privind salvarea puiului, vulpea dă dovadă atât de istețime, cât și dragoste maternă disperată, făcând rost de un tăciune și vrând să dea foc pinului. Reușește astfel să-și recapete puiul, iar vulturul îi cere iertare.

În *Pisica și vulpea*, deși anunță că știe șaptezeci și șapte de șiretlicuri și șaptezeci și șapte de păcăleli pentru a se salva de câini, vulpea cade victima acestora, pe când pisica se salvează cunoscând unul singur: cățaratul în copaci.

Vulpea probează viclenie însă în *Maimuța și vulpea*, unde dovedește prostia maimuței ajunsă temporar căpetenia animalelor, după ce o ademenește și o face să cadă într-o capcană.

În condițiile în care lupul este urmărit de câini, vulpea nu-l primește într-o văgăună săpată de ape, pe care o consideră a ei, fiind greu de spus dacă, prin pătrunderea lupului, nu își pune ea viața în pericol (în cazul în care văgăuna nu putea adăposti decât un animal), dacă nu voia să-i fie afectat confortul sau dacă a fost o simplă malițiozitate sau un prilej de răzbunare (în *Lupul și vulpea*). Se dovedește a fi mai abilă decât lupul și în *Vulpea și lupul*, când reușește să scape de pureci. În altă fabulă intitulată identic (*Vulpea și lupul*), vulpea este o simplă parteneră de discuție a lupului, arătându-se mirată de faptul că acesta își ascute colții, neavând cu cine se bate, lupul dovedindu-se prevăzător pentru momentul în care s-ar ivi ocazia (să se bată).

Devine victimă a câinelui, în *Câinele, cocoșul și vulpea*, în condițiile în care încerca să-l ademenească pe cocoș să coboare dintr-un copac, dar câștigă cu ușurință o halcă de carne disputată de leu și de urs, ilustrând proverbul „Doi se ceartă și al treilea câștigă”, în *Leul, ursul și vulpea*.

Simbolizează ipocrizia în *Vulpea și strugurii*, ca și în proverbul „Vulpea, când nu ajunge la struguri, zice că sunt acri”, iar în *Vulpea și țapul*, apare ca o aprigă instanță moralizatoare fără însă a oferi o soluție țapului. Devenind bearcă și eșuând în încercarea de a-și determina suratele să-și taie și ele coada (sub pretextul că aceasta ar fi inutilă), vulpea tace rușinată atunci când îi este semnalată demagogia (în *Vulpea*).

¹³ ibidem, p. 56

¹⁴ ibidem, p. 126

¹⁵ Lev Tolstoi, *Fabule*, p. 13

Vulpea se dovedește și prevăzătoare și isteță atunci când refuză să intre în peștera în care se afla un leu care se prefăcea bolnav, afirmând sentențios: „- Nu intru, fiindcă citesc după urme: multe intrări, dar nicio ieșire de aici.”¹⁶ (*Leul și vulpea*)

Nu se mulțumește să obțină prin viclenie și adulare carnea procurată de un corb, pe care îl face să viseze că ar putea fi împărat, ci îl și satirizează cu privire la lipsa judecății lui (în *Corbul și vulpea*).

Puternic vindicativă se arată față de lup în *Leul, lupul și vulpea*, unde, după ce îl osândește la moarte pe clevețitor, slobozește o maximă: „la rele pe cei mari nu-i pune, ci învață-i numai fapte bune.”¹⁷

În *Leul, măgarul și vulpea*, aceasta din urmă se dovedește iscusită în a învăța din „pățania măgarului” care plătise cu viața ofensa adusă leului de a împărți în mod egal vânatul.

Opera *Ursul păcălit de vulpe*, de Ion Creangă, aduce în prim plan o vulpe „vicleană, ca toate vulpile”¹⁸, care, după ce profită de ignoranța unui țăran și îi fură o mare parte din peștele transportat de acesta în căruță, nu se îndură să-i dea ursului din el (de poftă), exploatându-i și lui naivitatea (trimitându-l să-și bage coada-n baltă, spre a pescui)! Se mai dovedește vicleană și când ursul, vrând s-o pedepsească (înciudat că a fost amăgit și rămas berc), îndură durerea prinderii de picior, afirmând că ursul, de fapt, trage de copac. Acest fapt ce duce la eliberarea și la adevărea vorbelor ei, fără ca acesta să bănuiască noul viclesug...

În povestea *Turtița/ Omulețul de turtă dulce*, după ce eroina/eroul (în funcție de traducere) scapă de primejdia de a fi mâncată de bătrân, de iepure, de lup, de urs, încântată de complimentele vulpii și de prietenia aparentă afișată de aceasta, devine victima naivității sale. Și aici, vulpea dovedește viclenie, dar, mai cu seamă, elocință. Ea este singura care nu își arată intenția de a o mânca, spre deosebire de toate celelalte personaje întâlnite de turtiță/omulețul de turtă dulce. Astfel, cunoscând bine valențele conversației, vorbindu-i admirativ, adulator și persuasiv (într-un cuvânt: eficient!), vulpea reușește fără efort să mănânce protagonistul care dă titlul operei, ilustrând proverbul „Vorba dulce mult aduce”.

În opera sapiențială *Micul Prinț*, vulpea este poate cel mai important personaj, având atributele înțelepciunii, dar fiind și foarte plăcută sub aspect estetic (*Micul Prinț* se arată surprins: „Ești tare frumoasă...”¹⁹). Așa cum s-a observat de către exegeți, cele mai prețioase învățături și totodată „taine” pe care ea le transmite sunt reprezentate următoarele reflecții: „limpede nu vezi decât cu inima. Ochii nu pot să pătrundă-n miezul lucrurilor”²⁰, timpul investit într-o relație face ca partenerul(a) să fie specială, limbajul verbal este interpretabil (diferit) și susceptibil de neînțelegeri și „Devii răspunzător pentru ce ai împlânzit”.²¹ Totuși, nimic din ce spune vulpea nu este de neglijat, ea apărând ca un adevărat învățător cu metode pedagogice verificate.

Încă de la începutul conversației dintre *Micul Prinț* și vulpe, aceasta știe să-i inducă învățăcelului expectanții și să-l conducă spre ceea ce este cu adevărat demn de a fi cunoscut, ignorând aparent tristețea lui și amânând explicația cu privire la ce presupune „a împlânzi”. Însă odată începută „lecția”, explicațiile sunt oferite cu generozitate, la modul cel mai pragmatic, dar

¹⁶ ibidem, p. 61

¹⁷ ibidem, p. 68

¹⁸ Ion Creangă, *Ursul păcălit de vulpe*, în: *Amintiri din copilărie. Povești și povestiri*, Ed. Ion Creangă, București, 1984, p. 353

¹⁹ Antoine de Saint-Exupery, *Micul Prinț*, Ed. Regis, f.a., p. 86

²⁰ ibidem, p. 92

²¹ idem

și cel mai surprinzător. Astfel, în opinia vulpii, îmblânzirea „e un lucru care prea e dat uitării”²² și „înseamnă «a-ți crea legături»”²³. Ilustrarea este cât se poate de concretă: „Tu nu ești încă pentru mine decât un băiețuș, aidoma cu o sută de mii de alți băiețuși. Iar eu nu am nevoie de tine. Și nici tu n-ai nevoie de mine. Eu nu sunt pentru tine decât o vulpe, aidoma cu o sută de mii de alte vulpi. Dar dacă tu mă îmblânzești, vom avea nevoie unul de altul. Tu vei fi, pentru mine, fără seamăn pe lume...”²⁴.

Odată ce ar fi îmblânzită, vulpea ar avea comportamentul tipic oricărui îndrăgostit autentic, cu simțurile acutizate pentru persoana iubită: „dacă tu mă îmblânzești, viața mi se va însenina. Voi cunoaște sunetul unor pași diferit de-ai tuturor. Pașii altora mă fac să intru sub pământ. Ai tăi mă vor chema din vizuină ca o melodie.”²⁵

În plus, vulpea arată cum s-ar modifica percepția și memoria afectivă, în cazul „îmblânzirii” (de fapt, al îndrăgostirii!), pus sub semnul prezumtivului: „Vezi tu, acolo, lanurile de grâu? Eu nu mănânc pâine. Mie grâul nu mi-e de folos. Lanurile de grâu mie nu-mi aduc aminte de nimic. /.../ Tu ai însă părul de culoarea aurului. Va fi, de aceea, minunat când tu mă vei fi îmblânzit! Grâul auriu îmi va aminti de tine. Și-mi va fi nespus de dragă murmurarea vântului prin grâu...”²⁶

O consecință cu valoare uriașă a *îmblânzirii*/iubirii este relevată de învățata vulpe, după ce îl roagă pe Micul Prinț să o îmblânzească: „Nu cunoaștem decât ceea ce îmblânzim”.²⁷ În condițiile nealocării unui timp „îmblânzirii”, cunoașterea devine imposibilă: „Oamenii nu mai au timp să cunoască nimic. Ei cumpără lucruri de-a gata /.../”²⁸

Numai prin „îmblânzire” se poate dobândi un prieten, iar această „îmblânzire” presupune *multă răbdare*, dar și anumite limbaje nonverbale, în absența celui verbal, care le alterează semnificația celorlalte: „La început, te vei așeza ceva mai departe de mine, uite așa, în iarbă. Eu te voi privi cu coada ochiului, iar tu nu vei rosti nici un cuvânt. Graiul e izvorul de neînțelegeri, însă vei putea, pe zi ce trece, să te așezi din ce în ce mai aproape de mine...”²⁹. Trimite, oarecum, această lecție la cea pe care pajul Cătălin i-o predă fetei de împărat³⁰, privind iubirea exprimată în gesturi (fizice), însă, dacă acolo dragostea încă nu îl transformase lăuntric pe pajul-învățător, la Antoine de Saint-Exupery, vulpea este cel puțin versată, cunoscând bine transcendența indusă de dragoste.

Așa se explică și descrierea stării de nerăbdare și bucurie a îndrăgostitului pe măsură ce ora întâlnirii persoanei dragi se apropie: „Dacă tu, de pildă, vii la ora patru după amiază, eu încă de la ora trei voi începe să fiu fericită. Pe măsură ce ora va trece, mă voi simți și mai fericită. La ora patru mă vor cuprinde un frământ și o neliniște: voi descoperi cât prețuiește fericirea! Dar dacă vii la voia întâmplării, eu niciodată nu voi ști la care ceas să îmi împodobesc sufletul. Ne trebuie rituri.”³¹

Creșterea entropiei în fața iminenței idilei erotice este însă valorizată pozitiv, drept o împodobire a sufletului, demersul maieutic cultivând prilejul de relevare a ritului și a importanței

²² ibidem, p. 87

²³ idem

²⁴ idem

²⁵ ibidem, p. 88

²⁶ idem

²⁷ ibidem, p. 89

²⁸ idem

²⁹ ibidem, p. 90

³⁰ din opera *Luceafărul*, de Mihai Eminescu

³¹ Antoine de Saint-Exupery, *Micul Prinț*, Ed. Regis, f.a., p. 90

sale. Astfel, Micul Prinț cere explicații privitoare la ceea ce este un rit, iar cunoscătoarea vulpe îi spune că „e ceea ce face ca o zi să se deosebească de celelalte zile”³², motivând importanța ciclicității cu care se desfășoară, dar și valorizarea lui diferită de către vânători și de către animalele vizate de către aceștia.

Că învățătura vulpii și-a atins scopul/ a dat roade este clar prin schimbarea comportamentului Micului Prinț față de raportarea la flori, la floarea sa, la vulpi și la vulpea sa... Micul Prinț înțelege că dintre miile de exemplare identice sau asemănătoare ale unei clase/categorii, este special doar acela în care ai investit afectiv, cu care ai creat legături. Discursul său adresat florilor este grăitor în acest sens: „Voi sunteți frumoase, dar sunteți deșarte /.../. Nimeni n-ar avea de ce să moară pentru voi. Floarea mea, firește, un trecător de rând ar crede că-i asemenea vouă. Ea însă, singură, e mai de preț decât voi toate laolaltă, fiindcă pe ea am udat-o eu cu stropitoarea. Fiindcă pe ea am adăpostit-o eu cu paravanul. Fiindcă pentru ea am ucis eu omizile (...). Fiindcă pe ea am ascultat-o eu cum se plângea, ori se lauda, ori câteodată chiar și cum tăcea. Fiindcă e a mea!”³³

Ascultarea tăcerii florii se subsumează actelor specifice îndrăgostitului (cu simțurile acutizate, cu percepția modificată, cu disponibilitate afectivă incomensurabilă, transfigurat, vădit superior celui neîndrăgostit), conștient că „Numai timpul cheltuit cu floarea ta face ca floarea ta să fie atât de prețioasă...”³⁴, dar și cu o responsabilitate specială: „Devii răspunzător de-a pururi pentru ce ai îmblânzit.”³⁵

Curios este că, spre deosebire de celelalte explicații venite de la cei pe care îi întâlnește Micul Prinț, în care apar ironii, chiar absurdități și nonsensuri, lecția vulpii este solemnă, inițiativă, filosofică, pragmatică și profund umană. Prin vocea vulpii glăsuiește un autentic antrenor motivațional și spiritual. Nici vorbă aici de ironie, de viclenie sau de vreo îngustime a viziunii, ci de clarviziune, profundă cunoaștere a lumii și a valențelor iubirii.

Putem deduce că vulpea este doar o aparență, o mască, și că îl învață pe Micul Prinț ceea ce este dezirabil să se întâmple și mai ales să audă... Nu întâmplător, expresia „vulpe bătrână” desemnează o persoană versată, experimentată, prefăcută!

Și din perspectiva psihologilor care utilizează metaforele în terapie, vulpea este un pretext narativ menit să ilustreze diverse învățăminte, să înlăture viciile sau chiar să vindece anumite traume. Astfel, *Povestea 65 – A te mulțumi cu ceea ce ai*, din cartea *101 povești vindecătoare pentru copii și adolescenți* (de George W. Burns) își propune ca obiective: „mulțumire; evaluarea realistă a obiectivelor, stabilirea de scopuri realizabile”³⁶, relatând cum o vulpe, plecată la vânătoare, găsește un șoarece dormind sub un copac (*o pradă sigură și ușoară*), însă îl lasă, atrasă de un iepure, pe care îl abandonează ispitită de o căprioară, pe care nu o prinde, crezând că poate vâna un cal. În cele din urmă, constatând că a pierdut și șoarecele, cugetă: „*Ce păcat că nu am profitat de șansa pe care am avut-o, gonind după tot felul de prăzi pe care nu le puteam ajunge.*”³⁷

Astfel, indiferent de valorizarea pozitivă sau negativă a personajului (prevalând ultima dintre acestea), vulpea intră, cel mai adesea, în cadrul unei alegorii cu vădite intenții

³² idem

³³ ibidem, p. 92

³⁴ idem

³⁵ idem

³⁶ George W. Burns, *101 povești vindecătoare pentru copii și adolescenți. Folosirea metaforelor în terapie* (trad. Cristian Fulaș), Ed. Trei, București, 2011, pp. 329-330

³⁷ ibidem, p. 331

moralizatoare, chiar terapeutice, întreaga literatură în care apare având considerabile valențe educative și constituind, de regulă, un suport didactic atractiv pentru orice auditor sau cititor, întrucât opere literare precum *Micul Prinț* se adresează deopotrivă copilului și adultului, iar aforismele constituie încă repere actuale în conduita oricărui individ uman.

Bibliografie

1. Alexandrescu, Grigore, *Fabule*, Ed. Albatros, București, 1986
2. Burns, George W., *101 povești vindecătoare pentru copii și adolescenți. Folosirea metaforelor în terapie* (trad. Cristian Fulaș), Ed. Trei, București, 2011
3. Cantemir, D., *Opere complete*, vol. IV, *Istoria ieroglifică*, Ed. Academiei, București, 1973
4. Chevalier, Jean; Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri*, vol. 3, P-Z, Editura Artemis, București, f.a., pp. 473-475
5. Creangă, Ion, *Ursul pâcâlit de vulpe*, în: *Amintiri din copilărie. Povești și povestiri*, Ed. Ion Creangă, București, 1984, pp. 353-356
6. De Saint-Exupery, Antoine, *Micul prinț* (trad. Benedict Corlaci), Ed. Regis, f.a.
7. Ispirescu, Petre, *Dreptatea vulpii*, în: *Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte*, Ed. Prut Internațional, Chișinău, 2006, pp. 257-260
8. Ispirescu, Petre, *Vulpea firoascoasă*, în: *Snoave și basme*, Ed. Andreas Print, București, 2013, pp. 16-19
9. La Fontaine, Jean de, *Fabule*, Ed. Flamingo GD, București, 2008
10. Puric, Dan, *Suflet românesc*, Compania Dan Puric, București, 2013, cap. *Dreptatea vulpii*, pp. 85-98
11. Tolstoi, Lev, *Fabule* (trad. Mihail Calmăcu), Ed. Regis, f.a.

Surse web

<http://www.shmoop.com/little-prince/fox.html> (accesat: 11.07.2016)

<http://patriblog.eu/fabule-de-esop/> (accesat: 11.07.2016)

<https://mitpress.mit.edu/books/geometry-meaning> (accesat: 19.07.2016)

<http://www.portal-info.ro/proverbe/proverbe-despre-vulpe.html> (accesat: 20.07.2016)

<http://www.portal-info.ro/proverbe/proverbe-despre-vulpe.html?p=2>

(accesat:

20.07.2016)